

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Egész évre	4 frt.
Félévre	2 "
Negyedévre	1 "

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek,
mint az előfizetési pénzek a „Közművelő-
dés” szerkesztőségének Gyulafehérvára a
várhoz küldendők.

1789. május 5.

E napon nyitotta meg XVI. Lajos király Franciaország Versailles városában az országos rendek gyűlését, a melyről akkor még nem is sejtette senki, hogy az oly eseménynek legyen a kezdete, a melyhez eredményeiben a történelemből semmiféle emberi mű nem hasonlítható. Most már 100 éves fordulója van ezen eseménynek és az emberek vélekedésében még most sem sikerült önmagára nézve egyformaságot állandósítania, úgy, hogy a felfogásbeli végletek még ma sem épen ritka jelenségek. Egyik az emberiség legszebb napjának mondja; a másik undorral fordul el attól, mint a melynek nyomában bűn és vér torlódtak. Pedig ez a nap *önmagában* az emberiség történelmében nem is jelentékeny esemény; magára Franciaországra nézve pedig egy igazán ártatlan öröm ünnep: a már régtől fogva együtt nem levő országos rendek törvényes gyülekezésének ünnepélyes *Veni Sancte* és istentisztelettel való vallásos megnyitása, hogy a francia állam anyagilag és erkölcsileg tönkre jutott épületét megjavítani segítsék.

Ez *önmagában* 1789. május 5-ike, — és semmi egyéb; tehát az összemberiségnek sem lelkesültségére, sem undorára nem méltó; de azzá vált következményeiben.

A ki azon események felett, a melyek ezen nap méhéből keltek ki, véleményt akar mondani, annak nem szabad elhamarkodni, hanem nagyon meg kell gondolni a dolgot. Oly eseményről van szó, a mely következményeiben a művelt világ színét megújította s a mely korántsem végződött még be, hanem hullámgyűrűit az egész föld kerekégre kiterjeszti, hogy minden népet bevonja áldásos hatásaiba.

Az 1789. május 5-ikének szellemét illetőleg

könnyű eligazodnunk bírálatunkban, mert reánk nézve valamely tett jogosságának a megítélésénél a legnagyobb biztosíték az egyház álláspontja az iránt; az egyház pedig e napot részvételével szentelte meg. Hanem az e napra következett események hullámainak egymásra való torlulásában már nehezebb az ítéletnek eligazodnia, ha eljárásában valamely vezér-életet nem vesz fel.

Vessük össze a forradalom utáni világot a forradalom előttivel és mondjuk ki őszintén, hogy melyikben szeretnénk inkább élni. Tudva van, hogy a mai alkotmányi kormányrendszerek és társadalmi rend a művelt államokban mindenütt a francia forradalom eredményei. Ez által vált és marad örökre korszakos esemény a francia forradalom a történelemben. Nagy eredménye egy nagy eseménynek. Az a kérdés, hogy van-e joga ehhez úgy az egyes nemzeteknek, mint az egész emberiségnek. A felelet rá nem lehet kétséges.

Különben a forradalom nem teremtett új eszméket; csak fölszínre hozta és kifejtette azokat, a melyek mint az emberiség természetes jogai annak a kebelébe voltak már vésvé, de a melyek az idők mostohaságai és a hatalom visszaélései miatt nem tudtak érvényre jutni. Az elvek ellen tehát, mint az emberek természetes joga ellen, melyeket a forradalom diadalra juttatott, nem beszélhet senki; hanem az érvényesítés módjához már nagy mérvben fér szó.

Hogy bármily fönséges elv megfelelő gyümölcsöt eredményezhessen, az nagy mértékben függ magának az elvnek alkalmazhatóságától. Midőn valamely elv fölszínre bukkan, az nem mindig alkalmas arra, hogy mindjárt azonnal életbe is lehessen léptetni, mert annak a valóságát nem mindenki és nem minden oldalról fogja fel tisztán — következményeiben is; sok

ember a saját képzelgésében el van fogulva az iránt; nem is mindenki akarja azt elfogadni, mert hiszen rendszeren mindenütt vannak, a kik a régi állapotokhoz ragaszkodnak; a kik elfogadják is, azok között is különbözőképen gondolkoznak róla az intézők és különbözőképen a sokaság. Már most milyen könnyű az ut az ellenségeskedéshez és vérontáshoz ezen különböző gondolkodásuak között! Az is figyelembe veendő, hogy a mennyire kétségtelen az, hogy a szabadsághoz mindenkinek természetesen joga van, époly igaz az is, hogy az egyforma mértékben nem mindenkinek válik egyformán javára, mert nem mindenki van egyformán megérve a szabadságra. Sőt kerülhet olyankor is fölszínre valamely elv, a mikor még egyáltalán nincs elkészülve a talaj annak a befogadására; ilyenkor megfelelő ellenhatás keletkezik, a melyben az elv tisztul. Az összes világtörténelemben egyedül az Isten-ember Jézus Krisztus lépett fel helyes időben; sem nem hamar, sem nem elkésve.

A kereszténységben az emberek Isten előtt egyenlők és mégis ennek daczára, sőt a történelem ellenére sokan nem is társadalmi intézménynek vagy tisztviselésnek, hanem bizonyos fensőbb fajnak tekintették magukat — az emberi méltóság sérelmére; jogos volt a követelés, hogy az emberek egymás előtt is egyenlők legyenek. Azt gondolták, hogy mivel ez a forradalom az elmékben már úgy is bevégeztetett, könnyű lesz azt életbe is léptetni. Pedig nehéz volt.

Vajjon az elv hibáztható-e azért, ha az emberek azzal visszaélnék, vagy pedig azt nem helyesen alkalmazzák? Vajjon a kereszténység hibáztható-e azért, hogy vannak benne rossz emberek is? A testvériség, egyenlőség és szabadság tana az ember teremtménye és megváltásáról szóló tannal egy tan istenileg kinyilatkoztatva.

A kereszténység ezt a tant mint az emberiség jogát hirdette mindenkor és védelmezte. De ezen tan az emberek kezében az egyház folytonos tanítása daczára is elhomályosult, feledésbe ment. Az egyház nem ebben vagy abban az országban vagy nemzet között van, hanem az egész világon a nemzetek között. Egyes nemzetek kebelében az emberek — ha mindjárt papok is azok, az egyháztól eltérőleg rosszul értelmezhetik az igazságot; az egyház maga nem, mert az rosszat nem taníthat, az igazságtól el nem térhet soha; hanem az emberek igen.

A francia nemzet magas értelmi fejlettségénél fogva leginkább érezte, hogy az emberek testvériségéről, egyenlőségéről és szabadságáról szóló tan fe-

ledésbe ment; pedig tudta azt, hogy ehhez joga van minden embernek; és követelni kezdte jogát. A mozgalomban részt vett a francia papságis, noha mint a f. hó 5-én tartott ünnepek alkalmából a versaillesi püspök Carnot elnök előtt mondotta — annak később áldozata lett. Különben a francia társadalmi élettel együtt a francia papság sem volt a legjobb; kifogás alá esett; reformatióra szorult; mást kellett helyébe állítani. Az igazhitűség és a kitanítás válságos időben bizonyul be legigazabban.

Az egyháznak üldözések idején mindig voltak minden nemzetek között vértanúi — legtöbben a papságból. A francia papságból sokan és sokan nyelettek el a forradalom vérhullámai által; de vajjon mint az egyház martirjai? nem, hanem legtöbb esetben mint a forradalom áldozatai! Az egyház nem örvendett ezen vértanuk felett, hanem siránkozott, mert nem harcosai hullottak el, hanem áruói! vételeykedtek a leggonoszabbakkal, hogy felülmulhassák őket a legszentebb meggyalázásában. Ez nem történet hamisítás és nem nagyítás, hanem szomorú igazság, a melyre legyen elég esetek felhozása nélkül áttekintés alakjában csak úgy általában rámutatni, mert ez nagy mértékben veendő figyelembe a forradalom szellemének a megbeszélésénél.

Az tagadhatatlan, hogy a régi rend tarthatatlan volt; a szabadság emberei semmi mást nem akartak, mint annak helyébe egy új — a nemzet és az egyesek természeti jogainak megfelelő rendet állítani; és ezt előre törvényes eszközökkel kísérlettek meg; vérontásra senki sem gondolt. Csak midőn a dolog szépszerével nem ment, akkor határozta el magát a diadalmas többség nyaktiló alá vonni mind ama főt, a mely az új eszméket nem tudta vagy nem akarta megérteni és fölfogni. A dolgok rohamosan és fokozatosan fejlődtek és fajultak el. Megtámadták a vallást is. Ennek a kedélyek elvadulásán és romlottságán kívül igen figyelemre méltó oka, hogy a francia állam és francia egyház a legszorosabban levén egyesülve, a régi renddel együtt kellett bukni mindakettőnek. Sőt éppen mert a régi rendszerben a hatalom visszaéléseit a vallás tekintélyével takarta, minden tettét a vallásból származottnak hazudta, azt nagy mértékben kompromitálta és a régi rendszer ellenségei előtt gyűlöltté tette. A papság pedig nem volt alkalmas arra, hogy a vallást és illetőleg a franczia egyházat védelmébe vehette volna.

A rendszert elakarván ejteni, annak alapját — a vallást és támaszát: az olyan — a milyen francia papságot kellett először elejteni. El is ejtették. A fran-

czia papsággal pedig együtt rombolták szét a francia egyházat is; mert hiszen a papsággal mindig együtt támadják vagy védik mindenütt az egyházat.

A forduló pont mindig csak az, hogy a forradalom előtti állapotok annyira romlottak voltak, hogy azokat nem lehetett megjavítani, azoknak előbb vagy utóbb, de mulhatatlanul össze kellett omlaniok; a forradalom a dolgok folyását siettette, hogy az emberek hamarabb jussanak annak eredményéhez. A romlottság előidézésében sok mindenféle tényezőnek volt része s azért arányosan kellett bűnhődnie; bűnhődött is mindenki, még pedig isszonyatosan. Az utóvilág egy nagy iskolát nyert a forradalomban. Előre nem akartak okulni a tapasztalatokon; mert hiszen az emberek, különösen a hatalmasok nem igen szoktak okulni; de lassankint belátták, hogy az még sem fölösleges. Nem lesz az fölösleges jövőre sem semmiféle hatalomnak semmiféle téren. Itt bizonyult be igazán, hogy a történelem az élet mestere.

Ha a francia forradalomnak egyéb feladata nem is lett volna a Gondviselés tervezetében, mint hogy a régi hatalmat megalázza, úgy is beillenék a történelem keretébe. Ennek a szerepének rettentés vastagon felelt meg. De ezen kívül egyebet is tett: a régi romjain új világot alapított; nem csak intézményeket alakított által, hanem eszméket juttatott diadalra — mert hiszen az egész forradalom egy mámoros diadal —, a mely eszmékből a szabadság és demokrácia fejlettek. E miatt a borzalmas eseménybe a népek hálás emlékezete derült sugarat lövel be, mert a népek szabadságukat neki köszönik.

Nem magasztalom a forradalmat; az Isten őrizzen meg minden nemzetet hatagjának ily rettenetes boszujától; jó eredményei ha későre is, de szép szerével is bekövetkeztek volna, mert eszméket juttattak diadalra; az eszméket pedig csak nyomni, de elnyomni nem lehet; a hamar bekövetkezett áldást drágán fizették meg a nemzetek, különösen a francia; ám bár a történelem tanúsága szerint az emberiség nagy jótéteményekhez nagy és keserves áldozatok árán szokott jutni. Mindazonáltal azt tartom, hogy egy eseményben, a melynek mind az állami, mind a társadalmi téren ilyen eredményei lettek, csak a tulságokról, a visszaélésekről, az elfajulásról beszélni: nem csak egyoldalú korlátoltság, de határozott tudatlanság.

P. I.

Cornelius Tacitus

fő tekintettel „Agricola“ cz. művére.

(Irodalomtörténeti tanulmány.)

Irtá: Zlamál Ágost.

(Folytatás.)

Gantrelle a Revue de l' instruction publique cz. folyóirat 1870-i évfolyamában Tacitus Agricolájában egy poliikai röpiratot vélt felfedezni, melynek czélja az lett volna, hogy a mérsékelt párt programját a republicanusok merev álláspontja ellenében kifejtse és megvédje. Gantrelle Agricola mindazon erényeit és személyes jó tulajdonait, melyeket már ismétlen hangoztattunk s melyeket Tacitus oly mesteri kézzel örökít meg — a politika terére viszi át s szerinte Tacitus Agricolában ennek remek jellemzése által a mérsékelt párt példányképét akarta bemutatni, — tehát tisztán poliikai cél vezérelte tollát. Ezen nézet azonban nagyon téves. Hisz aki figyelemmel és elfogulatlansággal olvassa végig Agricolát, nagyon könnyen meggyőződhetik arról, hogy e műben semminemű poliikai irányzatra avagy pártállásra még csak távolról is következtetni engedő kifejezések nem fordulnak elő. Agricolának jellemzését poliikai cél által vezéreltnek és ily szempontból irottnak tartani nagyon egyoldalú felfogás. Agricola jellemének hű és igazán elragadó festése — ismétlen hangsúlyozzuk — nagyon természetes következménye sokoldalú érdemeinek és Tacitushoz való rokoni viszonyának. S hogy egyéb érvek mellőztével Gantrelle nézetét mégis elvessük, elég lesz arra utalnunk, hogy a császárok korában határozott poliikai pártokról szólanunk nem is lehet, mivel ilyenek tényleg nem léteztek. S így Gantrelle nézetét — melylyel absurditása miatt nagyon röviden végeztünk — el nem fogadhatjuk.

Hoffmann E. „Der Agricola des Tacitus“ című és Andresen szerint „Pompás irálylyal és a meggyőző bizonyításnak csaknem ellenállhatlan világosságával“¹⁾ irott művében nem nagyon tisztességes álláspontra helyezkedik az Agricola czélját illetőleg. Ő is Gantrellehez hasonlóan Agricollának jellemzésére építi nézetét; Agricola jellemzése neki is gyanúsnak tetszett. Szerinte Tacitus eme művével Agricolának becsületét akarja megmenteni, kit a közvélemény az elhalt Domitian vak és szolgalelkű eszköze gyanánt tekintett; czélja lett volna továbbá apósát és önmagát — ki szintén nagyon sokat köszönhetett Domitiannak — kortársai előtt tisztázni és Trajannak kegyeibe ajánlani. Ezen nézetnek azonban világalosan ellenmondanak Agricola erényei, tettei, egész élete, tiszta jelleme. De Hoffmann minderre sokat nem ad. Ő Agricola bölcs mérsékletében aljas servilismust lát, — mindazon erényeket és jellemvonásokat pedig, melyeket Tacitus olyannyira kiemel — egy az ironak saját jól felfogott érdekéből mintegy önként következő abbéli nem vajmi tisztességes kísérletnek tartja, hogy a hibát, a bűnt is az erény és jellem mezébe öltöztesse. Ha igazán ez lett volna Tacitusnak az előttünk fekvő mű megírásában — bár mellékes czélja is, akkor nem csak az egész műtől, főképp pedig annak bevezető és befejező részeitől — mint a melyekben Tacitus a halhatatlanság babér-

1) L. Andresen i. m. 4 l.

jait fűzi hősének halántékai közé elragadó és magasztos szavak kíséretében — kellene undorral elfordulnunk, hanem még azon szellemet is, melyben Tacitus összes művei irvák, nagyon képesértékűnek kellene tartanunk. Hisz hogy Tacitus Agricola jellemét tiszta meggyőződés és meleg szeretet sugalta tollal örökíté meg, az már onnan is eléggé kitetszik, hogy azon elveket, melyekhez Agricola mindenha rendületlenül ragaszkodott, nem csak a lelkesedés avagy felhevülés egy röpké pillanatában kísérte meg azokhoz méltó szavakban magasztalni, hanem többi műveiben is hasonló elismeréssel koronázza. Domitian kora eléggé megtanította őt arra, hogy a vak tömeg servilismusa és egyes kiválóbb szellemeknek a korlátlan szabadságot utáni hiú vágyódásokkal szemben elődázhatlan kötelesség az oly ritka férfiak példáját honfitársainak szeme elé állítani, kik beismerték ugyan, hogy a jelen állapotokon változtatni már nem lehet s ép azért helyzetökben megnyugodtak, de mégis tehetségöknek és érdemeiknek ugy kortársaik, mint pedig az utókor előtt bámulatot és elismerést szerezni akartak és tudtak. Aztán Tacitus összes műveiben folytonosan viszhangzanak az érdem ama magasztalásai, a jellem ama elragadó rajzai, melyekkel Agricolát bemutatva láttuk. Az érdemet ép oly szép jelzőkkel illeti másoknál is, mint Agricolánál. A jellem ép oly szép szavakban lel mások jellemzésénél is kifejezést, mint a melyekkel ezt Agricolában magasztalta. Amily csodálattal tekintett Agricolára. ép oly őszinte bámulattal és elismeréssel van mások iránt is, azon kevesek iránt t. i., kiknek sikerült az Agricolában magasztalt jellemvonásokkal ékesítve pályájukon haladni és azokat élők egész folyamán át hiven megőrizni. — Tacitust tehát az összes műveiben végig húzó következtetéssel kivántuk Hoffmann támadásaival szemben megvédeni. Mindaz, amit Tacitus Agricola jellemében magasztal s amit Hoffmann érdekeknek, nepotismusnak becsület megmentési és tisztázási s kegybajhászási czélból irrotaknak tekint, mindaz — amint elmondottuk — a legszebb harmóniában van Tacitus későbbi és nagyobb műveinek mindazon helyeivel, melyekben a kínálkozó alkalmat mindig megragadja, hogy egy kimagasló alak, egy ritka jellem felett erkölcsi ítéletét fejezze ki. Nem lebegett tehát Tacitus előtt valami különleges avagy személyes érdek és pláne oly cél, mint a milyenről Hoffmann gyanúsítja, hanem az igazságos történetről és szerető rokon beszél. S a mi végül Hoffmann abbéli állításait illeti, hogy Agricola Domitiannak vak eszköze s a közvélemény által megbélyegzett lett volna, ez egyszerűen nem áll. Ezt Tacitus műveiből senki ki nem fogja olvashatni ennek ellentmond a józan ész, a kritika s a történelem. Mindezek után Hoffmann nézetét teljesen elvetjük.

Andresen G. Tacitus egyik legjelesebb magyarzója „Die Entstehung u. Tendenz d. Taciteischen Agricola“ cz. értekezésében egy az eddigiektől egészen eltérő külön nézetet állít fel. Mielőtt nézetét közelebbről megismertetnők, helyén látjuk a már elmondottakra néhány rövid vonásban reflectálni, mivel ezek világánál kell ama nézetet szemügyre vennünk.

A mint a Walch biographikus nézetének czáfolásánál láttuk, — kiindulva magában az Agricolában tett vizsgá-

lódásainkból, melyekből kitűnt, hogy Agricola biographia nem lehet, mivel a műben a hős sze nélyiségétől folytonos és nagyobb szabású eltérések vannak, — a biographikus jelleg, mely az I—10-ig terjedő fejezeteket jellemzi, innen kezdve csaknem a mű végéig — a III rész kezdetéig az általánosabb történelmi jelleget ölti fel, melyből Andresennel bátran következtethetni, hogy „e műben két irányzat halad egymás mellett,“¹⁾ s amint később világosan ki is fejezi: „az Agricolában a *historikus* irányzat össze van kapcsolva a *biographikus*sal.“²⁾ S nézzük most e nézetet közelebbről. —

— Vége köv. —

T Á R C S A.

A NYJA ÜDVE.

Prokupek Samueltől.

(Folytatás és vége.)

A gyermek lélegzete ez alatt csendesebbé lön, szeméit behunyá. Oh, mily kinosan lesé anyja minden mozdulatát. Talán most jön a halál anyála, talán már fojtogatja kedves gyermekét. Oh, kinaít leirni emberi toll nem képes.

De mégis, mintha a lélegzétvétel rendesebb lenne, a fájdalom kitörései ritkábbak. Zajtalanul kinyilt az ajtó s azon az orvos lép be a szobába. Lábujuhgyen lép az ágyhoz, kezébe veszi a gyermek kezét, figyeli az érverést s a többi jeleket, egy hosszú negyedóra mulva az anyához fordul örömhangan mondja: „a krizist átállotta, a gyermek mentve van.“

De az anya, ki a fájdalomnak minden fokát kiállotta, az örömhírt elviselni nem vala képes, ájultan rogyott le az örvendetes hír hallatára.

Az öröm, mint mondani szokták, nem öl; midőn órák mulva eszméletre tért, az első pillanatban fia ágyához rohant, ki felismerte őt s gyenge hangon nevét rebegte.

A veszély elmúlt, a gyermek gyógyulása haladt, de igen lassan. A láz elmúlt, étvágya is kerekedett, de mégis oly bágyadtak látszék. Megsoványodott kis arczáról eltűnt az egészség pirja, csak szép kék szeméi mintna megnöttek volna. A mellett halgatag lett, mosolyt soha sem láthatnak arczán. Mintha tökéletes apathiában szenvedne, semmi iránt sem érzett örömet és érdekeltséget. Hiába szedte elé anyja játékaít, hiába vásárolt számára újakat, legfeljebb bágyadt hangon megköszönte, de megnézvén letevő ágyára maga mellé s többet azokkal nem törődött.

Az orvos megmagyarázhatniannak tartá ez esetet. Hiszen a betegség normalis lefolyású volt, a fájdalomnak meg kellett szünniök s mégis a régi vidámság és életkedv semmiképen sem térének vissza. „Szórakoztatni kell, ki kell ragadni a gyermeket okvetetlenül ezen állapotból“ szólt az anyához egy látogatása alkalmával. „Ha érettebb kora lenne, azt mondanám, hogy valami bú epezzti, de hiszen ilyen korban ez lehetetlen, szurakozást minden

1) I. Andresen i. m. 8 l. 3) u. o. 9 l.

áron számára! De hogyan, miképpen cselekedjék. Elég bohóságot, tréfát követett s beszélt el gyermekének, mialatt szíve vérzett. Mit sem használt. Elhitta a szomszéd gyermekeit. Pétert, az inast, ki valóságos pojáczaik talentummal rendelkezett s ezermester volt a nevetető dolgok felállításában. Eljöttek játszótársai Irén és Vilma, magukkal hozván kis öccsüket Lajoskát. Volt zaj és vidámság a szobában. A kis Lajoska oda ment a beteg ágyához, párnájára fektetve bodros fejcskáját s olyan jó lelkű lett, hogy mindenét Bélának akarta ajándékozni ő, ki máskor az özvésnek ijesztő példánya volt. De mindez nem használt. Béla folyton komor és szótalan volt, érdekltséget semmi iránt sem tanusított.

Az anya már minden eszközét kimerítette, nem tudá többé mit cselekedjék. Órákig elült fia ágyánál, leste a gyermek szunnyadását — ébrenlétét. Mintha ő reá is elragadt volna fiának állapota, szótalan lett; ismerősei alig ismerték fel benne a régi vidám és kedves nőt. Mignem egyszer egy reggel, mintha tündérmágia érintette volna, megváltozott. Egy gondolat villant föl elméjében, melyhez mint vízbe-fülő a mentő deszkához, görcsösen ragaszkodott. Lázás sietséggel kimenőre öltözött fel, Szemei ragyogtak, arczán a régi kedves mosolyival oda ment fia ágyához és megcsókolta. „Várj, kedvesem, míg visszajövök, légy türelemmel, valami kedves, de kedves újságot fogok neked mondani.“ Alig egy óra eltelte után vissza is jött, ugyanolyan kedvesen mosolyogva fiára; füleihez hajlott s megsugá a nagy titkot, pedig senkisémet volt a szobában kívülök: „Bélácskám, én is katolikussá leszek, most voltam jelentkezni a papnál!“

S csodák-csodája, a gyermeknek szemei e hír hallatára örömben villogtak fel, kis karocskáit anyja nyaka köré foná, csókjaival halmozta el anyja arczát; meg volt mentve.

Ezen órától fogva óriási léptekkel haladt elő jobbulása. Másnap fel is kelt. Arczán az egészség pirja foglalta el szokott helyét, vidámsága határt nem ismert.

S midőn eljött az ünnepélyes nap és óra, midőn édes anyja az Ur oltára előtt letévé a hivallást, az egész ájtatos sereg láttára édes anyja elé sietett a templom közepére, megcsókolá kezét s majdnem fennhangon rebegte: „Oh én édes mamám, hogy szerettek téged!“

A mantis religiosa.

Varga S.

Még ember nem találkozott e földön, ki a kinyitakoztatás nélkül képes lett volna megfejteni azt, hogy miért élünk.

A tudomány, különösen korunkban, olyan nagy előhaladást tett, a milyent pár évszázaddal ezelőtt talán a képzelet sem teremthetett volna meg. Megszámlálja a csillagokat, lecsalja az égből a villámokat, körül hajózza a mértetlen tengereket, megszelidíti a legvérengzőbb vadállatokat, egy szál dróton beszél az öt világ minden lakóival, a halott ajkaira mosolyt csal; de midőn arról van szó, hogy miért élünk e földön, arra már elhallgat, vagy azt kérdezi viszont: miért élünk? —

A biologia is megfejté, hogy mi az élet; elmondja, hogy az élőlényeken a táplálkozás, szaporodás, mozgás és

az érzés jeleit tapasztalja: de arra a kérdésre, hogy miért van az élet, elhallgat.

A tudomány azt is kimutatta, hogy az élő lények két nagy országot alkotnak: növény- és állatországot, s idő múltával a görcsös segítségével megismert élő lények fölötti ama harczt is elfogja dönteni, hogy vajjon biztosan a zoológus vagy botanikus tartson-e igényt azon egyes élő lényekhez, melyek állatoknak és növényeknek is látszanak. Arra azonban, hogy ezek is miért élnek, adós marad a felelettel.

A mindennapi tapasztalat azt mutatja, hogy a hatalmasabb állatok, a ragadozók, a kisebbeket, a gyöngéket fölfalják. A veréb elragadja ama bogarat, mely egy kövér légygel csillapítá éhségét; a verebet elragadja a karvaly, a karvalyt a sas és ezt leövi az ember. Mind eme tényeket constatáljuk, de azon okokat, hogy miért történnek mindezek, melyek igazságtalanoknak látszanak, meg nem fejthetjük.

Megfejté azonban a biblia, mely eme visszás állapotot az eredeti bűn következményeül tünteti föl. Adám bűne által u. i. nemcsak az ember, hanem rá nézve minden teremtmény rossz lett. A föld bojtortjánt terem, az állatok elvadultak, a füvek nagy része méreggá vált, hogy az ember még azon tárgyakra is lássa a büntetést, melyek felett az előtt oly nagy mértékben uralkodott, hogy az állatok is lábaihoz simultak.“

A természetudósok nagy előszeretettel foglalkoznak az állatok életével. Én anélkül, hogy a tudomány emez ágával foglalkoztam volna, egy rovar életét tanulmányoztam s éppen ennek a megismertetése képezi jelen soroknak tárgyát.

Dr. Lintner szerint a földön élő rovarok száma 320,000 fajra tehető. Ezek közül 25,000 káros az emberre, 7—8000 kedveli a gyümölcsöket. Az almának 210 ellenségét ismerik.

Én a 320,000-ból a mantis religiosát ismertetem színről színre.

A szótárakat vettem igénybe, hogy nevének jelentését azokból kiböngészssem.

Azonban, fájdalom, érthetően csak a *melleknevet* találtam fel. Amde ez sem lehet igazi neve. Igazi nevet akkor adtak volna neki, ha irreligiosának keresztelik el. —

A Pariz Pápai szótárban következő hasonhangzású neveket találtam: mantis, jövendőző, varázsló, jósló; mantica, tarisznya, zsák; mantare, vágni; mantelium vel mantile, kendő, keszkenő, ruha. Valószínű, hogy a mantis név vagy e szók valamelyikéből származott, vagy mindenik szó értelméből valamit ki akar fejteni.

Vegyük e szavakat egyenkint és látni fogjuk, hogy a mantis religiosa mindenikből valami tulajdonságot foglal magában. Az első szó: mantis, jövendőző, jósló. E rovarnál nem vettem észre szoros értelemben vett jövendőző képességet, de azt igen, hogy mint egy *Pythia* mindig egy helyen szeret guggolni. A mantica, zsák jelentését is bírja ezen állat tulajdonságai között, mert folytonosan tömi magát, mintha *feneketlen zsák* volna.

A mantelium, kendő jelentéséből annyit bír, hogy oldalt tekintve, két imára kulcsolt lába úgy néz ki, mintha egy kendővel a szemeit akarná törölni. A religiosa cz. melléknevet onnan vette, mert két első lábait úgy tartja maga előtt, mintha a legbuzgóbban imádkoznék.

— Folyt. köv. —

KISEBB KÖZLEMENYEK.

— **Glossák a Kritikai Levelekhez.** V. A múlt évi folyamában a Szászok sorából kimaradt egy, a kire most szándékom érdeme szerint sort keríteni. Ez, ha jól tudom, hivatalból filozófus és professor, félhivatalosan pedig író a Közlönyben. Filozófiai elméletét és ítéletbeli biztonságát jellemzi a cikkeiben uton-útfélen előforduló helyesbítés. Minduntalan ott áll az „u. n.“ Tudni kell, hogy neki, minden „ügynevezet“! XIII. Leó u. n. pápa, az erdélyi püspök „u. n. püspöke az erdélyi róm. kath. egyházkerületnek,“ a „libertas humana“ u. n. servitus humana, ő maga u. n. Szász és u. n. Béla és u. n. Dr. Szellős, tudománya pedig u. n. filozófia. Ez utóbbi aztán csakugyan legügynevezettebben ügynevezett.

Ez a derék úr kiválóképpen két czimen érdemes arra, hogy egy kissé megrostáltassék. Először azért, mert mint czéhbeli filozófus, a kinek t. i. hivatalból okos embernek kellene lenni, de a ki, mint a következők mutatni fogják, e minőségében is csak „ügynevezet“, nekiment ő Szentsége Encyclicájának, mely az emberi szabadságról tárgyal. Ez ugyan egészen úgy veszi ki magát, mint a tökéletlen ebek“ (pázmányos kifejezés) koncertje, mely akkor támad, mikor megszólal a torony öreg harangja. — Másik baj az, hogy ez az úr semmiképp se tud belenyugodni abba, hogy az „erdélyi püspök“ megnevezés miért szolgál csak egy gazdát. Hát majd mind a két bajra, tapasztalunk egy kis flastromot. Használni ugyan nem fog, mert hogy használjon, oda a flastromon kívül emberi epidermis is kívántatnék. Ez pedig legalább is kétes jelen esetben.

Hogy mekkora tömkelege az üres mondásoknak az a 3 vagy 4 cikk, a mit Sz. B. a pápa körleveléről írt, azt csak az tudja, a ki elolvasta, s kénytelen volt látni, hogy nincs azokban egyetlen valamire való gondolat. Ha akadémiai előadásai is ilyen üresek, mint e cikkek, akkor valóban nincs okom irigyelni hallgatóit, még kevésbbé pedig azokat, a kik az ő szigorlatai révén jutottak tudori oklevélhez a filozófiából. Azt értem, hogy cikkeiben összehord minden régi és újabb közhelyet, a melyet a vele egy kaliberű zsenialitások a pápa és az egyház ellen összeferkáltak. Mert az a közönség, a melynek a Közlöny ír, valóban nem érdemes jobbra. De hogy valaki bölcsész létere egy füst alatt hogy képes szabadságról és állammindehatóságról ez utóbbi javára okoskodni; hogy valaki hívő keresztény létere (ő mondá) hogyan képes az egyházat azért infestálni, mert a legeglibb vallási igazságokat „végleg megoldott kérdéseknek“ tekintve legfőbb tanítói hivatásából kifolyólag őrt áll, nehogy a lelkek megrontassanak; hogy valaki az irodalmi tisztességgel miként véli megegyezethetőnek a „M. Allam“ félhivatalos szövegére hivatkozni s azt prot. velleitások kedvéért szándékosan meghamisítva idézni: „Keresztényt“ írt Sz. B. idézőjelben, ilyet pedig a M. Allam soha se írt: azt értesse a ki tudja! Meggyőződtem e cikkek alapján arról, hogy az, a ki azok megírásakor felvéle a bölcsési togát, nyilván azért, hogy fogyatékos intelligenciájú olvasóinak imponáljon, ebbeli célját elérte ugyan, de arról is bizonyosságot tőn, hogy az ő filozófiai

tudománya csak amolyan jövedelmező szatócsmesterség, a mely a m. k. czégér alatt apró adagokban méri ki szemsterenki azt, a mit quondam itt is, ott is összekotortogatt. Vigaszául szolgálhat ugyan, hogy ebben a tiszteltreméltó iparágban, a mit tudománynak éppen csak annyiban lehet nevezni, a mennyiben ugyanazon kompendiumoknak évről évre való felolvasása s hig lére eresztése is igényel valamiféle, habár nem egészen respektábilis következetességet — nem ő az egyedüli firma. — Bizonybizony egynél több okuk lehet b. e. Trefortot derüre borura magasztalniok! Mert a ki ilyen tudósokat állított be a főiskolai tanári fizetés abrakos tarisznyái mellé, annak méltó emlékezete csak az lehet, hogy általok dicsértessék!

— **Népiskolai vizsgák.** Közéleg az idő, hogy a tanítók is számot adjanak évi működéseikről. Mivel sokaknak ferde ismeretük van a vizsga czélja és vezetésére nézve, azért időszerűnek tartom az eltérő nézetek tisztázása végett, a vizsgákra vonatkozó észrevételeimnek kitejézt adni.

A vizsgának a tanultak egyszerű ismétléséből kellene állni, de azt sokan úgy fogják fel, mintha a volna az egyedüli eszköz a tanító ellenőrzésére. Így lettek a vizsgákból beszámolások. A tanítót nem vizsgán, mert akkor ugy is késő, hanem évközben az iskolalátogatás által kell ellenőrizni.

A vizsga jó felfogott czélja: 1.) meggyőzni a szülőket gyerekeik haladásáról, 2.) buzdítani a tanítót és gyerekeket jövőre, ezenkívül szükséges, hogy legyen a gyerekekre nézve öröm ünnep. — A jelen körülmények közt e követelések egyikének sincs elég téve. A szülők nem győződhetnek meg a valóságról. Miért? Mert a vizsgák nemcsak falun, hanem városban is nagyon sok helyt szembényvesztésből állanak. Nem a valót, hanem a valótlan tűntetik elő, csak hogy a szülők tetszését kinyerjék. — Városban láttam oly osztolt iskolát, hol az első osztály öt csoportból állott: az első csoport az *A. B. C.* könyvben a *d* ig, a második a nagy *A. B. C.* ig haladt, a harmadik az *A. B. C.* könyvet végig, a negyedik az *első olvasó könyvből* a két első olvasmányt tanulta és az ötödik az *első olvasó* mindenik olvasmányát szabatosan tudta olvasni. Vizsgán a csoportok padok szerint voltak ülve; mind fényesen vizsgáztak s még az elnök se vette észre, hányadán áll a dolog. S mi volt a legnevezetesebb? az érdemsorozatokat néztem s egy se volt elbukva, holott tudomásom szerint a két első csoport a rá következő évből is első osztályos maradt.

Igy lett az iskola nemcsak szemfényvesztő, hanem észvesztő is a szülőkre nézve. Hány ilyen eset fordul elő?

A tanítónak öröm helyett, bosszúságot hoz gyakran a vizsga. A munka kicsinylése, a fáradság el nem ismerése, sokszor a felületesség, sokszor az érdektelen dolgok részletezése, a részre hajlás elkeserítik mind a tanítót, mind a tanítványt. — A szülők és az iskolák őrői nem a tárgyilagosság, hanem a felületességben találják megelégedésüket. Az tetszik, ha a gyerek torkaszakadtából megszakítás nélkül addig beszél, míg az elnök satit nem mond. A szülők önkénye és az idő rövidsége miatt sokszor jó meggyőződését kell feláldoznia a tanítónak. Sok szülő csak azon intenczióból megy a vizsgákra, hogy megtudja: hogyan tanított a tanító. Az ilyen dolgok elkeserítik a tanítót s lassankint megölik a tanítóban azt, minek „hivatás“ a neve.

A vizsgák sokszor nem az igazság, hanem érdekek által vezetettek. A szegény gyerek vizsgán nem dominálhat; mindenütt a gazdagé az elsőség, ezeket a csekély eredményért is megdicsérik, megjutalmazzák, azokat pedig fel se kérdezik, vagy ha fel is, feleletét érdek nélkül hallgatják s felelet után egy hideg tekintet a bér szorgal-

máért. Pedig ezt hogy észre veszi a gyerek! Könnyes szemekkel hagyja el az iskolát a mellőzésért. Mily érzést öntenek az ilyenek a gyerekek lelkébe? Mily intenczióval fogja jövőben az iskola küszöbét átlépni? Nem veti e meg az ilyen vizsga a kicsinyeskedés, lenézés, gőg igazságtalanság alapját akkor, midőn örömet kellett volna az ártatlan léleknek szerezni

Mind ez még nem elég; tovább fokozódik az elkeseredés, azon ajándék tárgyak által, melyeket egyesek vagy maga község azon tudattal adnak, hogy azáltal jót szereznek. Az elnöki asztalon van néhány könyv, bicsok stb. melyeket a legjobb bizonyítványt nyert gyerekek közt kell kiosztani. Több a kitűnő osztályzatú fiú, mint az ajándék tárgy. Ilyen esetben nem esik-e meg az emberlelke azon könnyek láttára, melyek jogosan peregnék le a családotti arczokon? A kikelet természet gyenge tehetségűgel áldott meg, de azt vas szorgalmuk által kipótozták, nem kellene-e ép oly nagy vagy talán még nagyobb jutalomban részesíteni, mint a „kitűnőket”? A gyerekek elítélik, igazságtalannak mondják tanítójukat, sokszor szüleit is, s többé nincs az a fiai bízalom, szeretet és tisztelet a tanító iránt, mely eddig volt.

A gyerekeknek jobban esik az iskolában kapott egy kr. erő jutalom, mint a szülőltől kapott drága ruha. Nézetem az: hol csak lehet kerülni kell a jutalmazást, mert maga a tanító, ha kellő mennyiségű jutalom tárggyal rendelkezik se tudja ugy kiosztani, hogy minden gyerek megnyugvást lelhetne abban. „Inkább semmit, minthogy rosszul jutalmazunk”. Az érdemen felül megjutalmazott elbizakodottá lesz. a meg nem jutalmazott pedig kedvét veszíti.

Megbocsáthatlan hibát követ el az a tanító, ki a szülőltől oly jutalom tárgyakat fogad el, melyekkel saját gyerekeiknek akarnak kedveskedni, örömet okozni, nem tekintve azt, hogy arra érdemesek-e vagy se?

Ha a hibákat ismerjük, arra kell törekednünk, hogy azokat ha lassankint is, de folyton orvosoljuk! E munkában is az oroslán rész a tanítóé illeti, ki az elnökkel és iskolaszéki tagokkal egyetértőleg lassan észrevétlenül reformálhatja a vizsgáztatások módját és célját. Legelső kellék a vizsgaidő. Ne sajnáljanak a hivatottak nem egy pár órát, hanem egy pár napot feláldozni a vizsgákra, mert azon napok bőven meghozzák fáradságuk gyümölcsét! Legyen a vizsga beható és nem felületes! Tegyük az egész gyerek-seregért és nem egyesekért! Mindezeket lelkes, az iskola érdekét szíven hozzó elnök és iskolaszéki tagokkal egyetértőleg érheti el a tanító.

Vannak helyek, tisztelet a kivételeknek, hol az iskolafelügyelők izzadnak azon pár órátlól, mit az iskolában kell tölteniök. Szeretnék, ha a vizsgáztatást is lehetne gőz-erővel végezteni!

Még arra is volt és van eset, hogy a tanítónak megmondják: hamar végezzen mindennel!

Egy tantárgyból alig felelhet 5–10 gyerek, másik tárgyat vesznek elő s így rövid 1–2 óra alatt vége a vizsgának.

Ha a tanító tekintetbe veszi az ott levő szülők gyerekeit, amit tennie is kell, akárhányszor megtörténik, hogy fele az osztálynak minden tantárgyból kérdezetlen marad. Ez pedig mint előre is mondtottam, nem tesz valami jó hatást a gyerekekre!

Reformáljuk a vizsgát a rendszeres kérdés által! Ne csináljunk a vizsgából zsisbásárt!

Minden tárgyból egy kikerekített egészet öleljen fel a vizsga!

Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a tanító a tárgyakat a bevezetéstől a befejezésig reczitáltassa, hanem a tananyagból inkább a tanulságos és a szülőket érdeklő dolgokat kérdezze, nem pedig a lényegteleneket. Sok tanító megbocsáthatlan hibát követ el az által: hogy be akarván mutatni a szülőknek a gyermekek bő könyvismeretét, egyik gyereket a bevezetésből, másikat a közepéből, a harmadi-

kat meg a könyv hátsó lapjain levő tételekkel kérdezi. Nagyon felesleges dolog, mert a szülők ugy se tudják, hogy nem egy más után vannak a könyvben a feladott kérdések, s így semmire ért el céljából. De ha felveszi p. o. a keresztséget a hittanból és azt két, három gyerekekkel elfelelteti, nem csak a kapkodástól ment a vizsgáztatása, hanem a szülőket előtt is érdekessé válik, tanulnak a hallottakból, régi ismereteiket fe utítják.

Ellenkező esetben a vizsga nem egyéb, mint zürzavar; a vizsgázó közönség csak azt tudja, hogy a gyerekek eleget beszéltek min-enről.

Hogy a vizsgát érdekessé és tanulságossá tegyük, kapcsoljuk össze a tárgyakat, p. o. a hittant a bibliával, olvasás, írást beszédretelelem gyakorlatot a nyelvtannal, földrajzot a történelem és alkotmánytannal a természetrajzot a természettannal, a számtant a gazdaságtannal.

Kévs fáradsággal mindezt el lehet érni s egyszerű-mind alkalma van a tanítónak az ilyen kérdezgetések által a szülőket meggyőzni arról, hogy nem hiába való idő vesztegetés a reáliai tanítása.

Végül még csak egy megjegyzésem van a vizsgálatokra. Kérdezni joga van a vizsgáztató elnöknek és a tanítónak, másnak senkinek.

Ha valaki mégis kérdezni akar, azt a tanító udvariasságból sem utasíthatja vissza. Hane n az ilyen kérdezőni vagyónak ajánlatos: hogy olvassa át a tantvert, lényegtelen dolgok részletezésbe ne bocsátkozzék!

A tanítónak, ha tekintélyét a szülők és tanulok előtt fenn akarja tartani, minden oda nem illő kérdést vissza kell utasítania; a mi gyakran ellenségeskedést szül.

Igy könnyen megtörténik hogy a szülők, előjárók, jó barátok a tanító tekintélyét jóakarattal aláássák ha az nem ügyes, tapintatos! Tartsuk mindig szem előtt e közmondást: „Összevetett kis erők nagy munkára képesek”.

Nedelka István.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **MEGHÍVÓ.** Az erd. róm. kath. irodalmi társulat választmányá f. hó 13-án d. u. 4 órak-a papnevelde új épületének egyik tantermében gyűlést tart, melyre a tagok tisztelettel meghívólatok. Tárgy: folyó ügyek s a közgyűlés előkészítése. Az elnökség.

— **Érettségi vizsgálatok.** A helybeli róm. kath. főgymnasiumban az érettségi vizsgálatok írásbeli része f. h. 20-24 ig a szóbeli pedig jun. 17, 18, 19 ik napjára van kitűzve. —

— **Meghívót kaptunk** a helybeli főgymn. ifjusá-ga által máj 14-én rendezendő majálisra. A meghívó kiállitása oly diszes, hogy bármely vidéki nyomdának is diszére válhatnak. —

— **Nyilvános köszönet.** Az ehedi kántortanító szük udvaron veteményeskert nélkül kinlódott idáig. E bajon most segítve lön ugy, hogy a megye megvásárolt egy veteményes kertet, azon intercalaris kepe illetményre — mely idő alatt a mult évben május elejétől september elejéig — nem volt kántorunk. — Hogy a csekély ellátású kántor a levont keperészt visszakapja, a megye Püspök ur ő excellentiájához fordult segélyért, ki kegyeskedett veteményező árát — 40 frt o. é. az evangéliumi olajas korsó természetű — saját pénztárából e hó 23-án kegyesen kifizetni. Kétszeresen lett segítve ez által a kántoron. Isten fizesse meg ő Excellentiájának ezerszer! Ehed, 30 ápril. 1889. Kalapács Imre, lelkész.

— **Nyilatkozat.** A „Közművelődés” 17-ik számában egy nyilatkozat jelent meg, mely Avedik Lukács örm. szert. plébánosnak nem a 12., hanem a 11-ik számban levő s általam a 13-ik számban kellő értékre leszállított valótlan állításait ismétli, illetőleg „átalakítja,” igazságosoknak akarván feltüntetni azokat. Amde a nyilatkozat a történelmi igazságot s a jelenlegi tényleges állapotokat sehogy sem argumentálja s a 13-ik számban közölt redukáló soroknak megdöntésével még csak megpróbálkozni sem mer. Egyszerűen állít, de nem bizonyít a miniszter s a főigazgatói hiteles okmányokra alapított czáfoló sorokkal szemben nem is bizonyíthat semmit sem. — Az igazságot pedig egy ilyen, az „egyházi és iskolaszéki gondnokság” látszólagos tekintélye mellett megjelent nyilatkozattal egyszerűen elsöpörni nem lehet. Azért ismételve kijelentem, hogy hivatalos állásomból kifolyólag irt, részint miniszteri, részint a főtanhatóság által is ismert s főigazgatói hiteles okmányokra alapított s a 13-ik számban közölt soraimat, melyek az igazságot s a tényleges állapotokat tüntették fel, tenntartom s azokért a felelősséget magamra vállalom. Ezek után furcsának tartom azt, hogy a város reputációja érdekében is kéri közzé tenni nyilatkozatukat, s hogy abban engemet sajnálatra méltó tendentiosus rabulistának neveznek. Mert azt három héti fejtőrés nélkül is mindenki igen bölcsen fogja tudni, hogy ki sérti a város reputációját, ki a tendentiosus rabulista, s mint ilyen, ki a sajnálatra méltó; az-e, t. i. ki valótlan állításokat ereszti nyilvánosság terén világgá s azokhoz még most is makacsul ragaszkodik, vagy az, ki általuk is, s a főtanhatóság által is jólismert tényeket főigazgatói s miniszteri hiteles okmányokra) alapítva irt s a valótlan állításokat hivatalos állásából kifolyólag azoknak alapján czáfolta meg? S ezzel az ügyet részéről is befejezettek nyilvánítom.³⁾ — Kelt Erzsébetvárosban, 1889. május 6-án. László Dávid, s. k. gymn. igazgató. —

— **Az osztr. katolikusok nagygyűlése.** Második nagygyűlést tartották e napokban az osztrák katolikusok. A nagygyűlésnek vannak előzményei, a melyek a magyar hazafit joggal bánthatják, s olyan története, a mely iránt a magyar katolikus is tisztelettel viselhetetik. Hosszas vajudás és egyszeri megfeneklés után végre meglett tartható e II. nagygyűlés, a mely elődjét, az 1877. évi minden tekintetben fölülmuta. A második nagygyűlésnek — melynek több folytatása lesz a jövő esztendőben, a mikor a harmadikat szándékoznak megtartani — kiemelkedő pontja a római kérdés. Ennek megoldását sürgeti e kath. kongresszus, a melynek tagjai között nagybefolyású politikusok is voltak. S az olasz királyság ellen szóló e tiltakozásával méltóan sorakozik a katolikus Ausztria a többi katolikus országok mellé, ahol mint Spanyolország, Belgium, Portugálban épen most követelik egyhangulag a pápa világi uralmának helyreállítását. Mondanunk sem kell, hogy az ismert iskolajavaslat dolgában milyen határoza-

tokat hozott a kongresszus. Figyelmét kiterjesztette a *középiskolai vallásoktatásra* is, a mely oda át is csak úgy szenved az állami tantervezetektől, akár minálunk, a tanárok valóságos és hazafias érületen, a feszületnek az iskolákban való megtartására stb. A kath. sajtó ügyében is fontosak a rezolúciói. A kath. hírlapírók kongresszusának eszméjét pendítve meg, sajtó-egyletek alakítását ajánlja, s különösen a bécsi kath. sajtó niveaujának emelését. A katolicizmus szelleme minden téren talál cselekedni, kezdeményezni, ujjaalkotni valót. Ezért joggal vehette számba a nagygyűlés a szociális kérdéseket is, többek között a *vasárnap megszentelését*. Azután kath. egyletek fejlesztését tűzte ki czélul a kongresszus, kívánva, hogy a középiskolákon Mária-kongregációk alapittasanak, az egyetemeken, a *hol a vasár- és innépnapi istentisztelet behozatala újra kimondatott* pedig kath. egyletek, a melyek szövetségileg képeznének imponáló erőt. Szóval igen üdvösek és gyakorlatiak ezen határozatok, a melyek lassan közeledni is fognak megvalósulásukhoz. Ausztriában erősen lüktet a kezdeményezési szellem és a tevékenységi vágy. Analog bajok között mikor fog ilyenek fölött testületileg tanácskozni a magyar katolicizmus; mikor üdvözölhetjük szívből az I. magyar kath. nagygyűlést? *M. Sz.*

— **Pályázat.** 14. A bözöd újfalvi róm. kath. kántortanítói állomásra, melylyel a haragozói és sekrestyési teendők is össze kapcsolják pályázat hirdettetik. Évi jövedelme: két szoba s kamrából álló szoba jó pinczével, gazdasági épületek: csűr, istálló stb. meglehetősen jó karban a szegény papok és kántorok alapjából, 50 frt. félévi részletben 14 hold szántó, 6 hold legelő és kaszáló, tüzifa a mennyi szükséges, 10 frt stola, kepe czímen bejön 10 véka törökbuza. Pályázni akarók felszerelt folyamodványukat alatt irt iskola széki elnökhöz legkésőbb július hó végéig adják bé. — Bözöd-Ujfalu. (u. p. Erdő szt. György.) 1889. május 2. án. Nagy Ferencz, s. k. iskola széki elnök.

— **Pályázat.** 13. A csikmindszenti rk. kántortanítói állomásra pályázat hirdettetik. Ezen állomás javadalma következő: 1.) 64 kalongya ős —, 94 kalongya tavasz kepe. 2.) 14 frt stola. 3.) 4 forint ospora. 4.) 36 terü puha-fa; ennek fölvtágtására 15 napszám. 5.) 40 véka féreju szántó birtok. 6.) 5 szekér szénát és sarjut termő kaszáló. 7.) Lakás, mely jelenleg csak egy szobából áll; továbbá kamra, pincze, sütőház, csűr, istálló, sertés ól, gabnás és egy kis veteményes kert. A 40 véka féreju szántóbirtokban befoglaltatik egy 12 véka féreju belsőkert a templom szomszédságában, melynek birtoklója az időszerinti kántortanító ugyan, de ha később az egyházközségnek azon terve megvalósulna, hogy ezen tágas belső telek utfelőli részére kántortanítói lakást, iskolatermeteket építsen: a kántortanító ezért kárpótlást nem követelhet. Pályázni kívánók kérésüket kellő okmányokkal felszerelve f. évi május végéig alulírott iskolaszéki elnökhöz sziveskedjenek betérjeszteni. Személyesen jelentkezők előnyben részesülnek. Csik-Mindszenti, 1889. április 22. Bálint Lajos s. k. plébános, iskolaszéki elnök.

1) A főigazgatói okmány a főtanhatósághoz felterjesztett folyó évi márczius 13-án 30 sz. alatt, a városi közönséghez ugyanazon hó 15 én 31 sz. a. A miniszteri leirat pedig a gymn. levéltárban bírnikor s bárki által megtekinthető. A gymn. épület pedig a legfőbb élő bizonyíték az igazság és tényleges állapot mellett László D. 2) Mi is. Szerk.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TODOR JÓZSEF.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PAL ANTAL, PAL ISTVAN, STRAUBERT ÖDÖN.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lye. nyomdában, Gyulafehérvárrt.